

**GENEL MÜZİK EĞİTİMİNDE TÜRKÜ YA DA TÜRKÜ KAYNAKLI
OKUL ŞARKILARININ ÖĞRETİLMESİNDE OKUL ÇALGISI
OLARAK GİTARIN YERİ VE ÖNEMİ**

Öğr. Gör. Gökhan Yalçın
gyalcin@hotmail.com

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
I. Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi
4-6 Mayıs 2005
Van

©www.muzikegitimcileri.net

(Lütfen kaynak göstermeksizin alıntı yapmayınız,
internet ortamında yayınlamayınız)

Genel Müzik Eğitiminde Türkü ya da Türkü Kaynaklı Okul Şarkılarının Öğretilmesinde Okul Çalgısı Olarak Gitarın Yeri ve Önemi

Gökhan YALÇIN¹

1. Giriş

Eğitim, kişilerin davranışlarında istendik değişiklikler oluşturma ya da onlara yeni, istendik davranışlar kazandırma sürecidir (UÇAN, 1980)². Müzik eğitimi ise, bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma ya da kazanılan davranışlarda değişiklikler oluşturma ve geliştirme sürecidir (UÇAN, 1997)³. Ülkemizde müzik eğitimi genel, özengen ve mesleki olmak üzere 3 şekilde verilir. Okul öncesi dönemden başlayıp her aşamada, her yaşa, herkese yönelik olan, sağlıklı ve dengeli bir yaşam için gerekli ortak genel müzik kültürünü kazandırmayı amaçlayan genel müzik eğitimidir. Genel müzik eğitimi özengen ve mesleki müzik eğitiminin temeli olup, kişiyi özengen ve mesleki müzik eğitimine hazırlar.

Bilindiği gibi müzik eğitiminde alanı türü ne olursa olsun en önemli unsur bireyin müziği kendi yaşantısı yoluyla öğrenmesidir. Eğitimin yakından-uzağa, çevreden-evrene, bilinenden-bilinmeyene ilkeleri göz önüne alındığında; geleneksel müziklerimizin müzik eğitiminde özellikle de genel müzik eğitimindeki önemi ve kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çoksesliliğe en elverişli çalgılardan birisi gitardır. Eğitim müziğinde piyano ile birlikte, çoksesli duygunun geliştirilmesinde, yerleştirilmesinde ve sevdirmesinde katkıları olan, taşınabilir, kolay ve ucuza temin edilebilir bir çalgıdır. Genel müzik eğitiminde de gitar, solo ve eşlik olarak türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkılarının öğretilmesinde, sevdirmesinde büyük katkısı olacak bir güce sahiptir. Dolayısıyla bu bildirinin amacı da; genel müzik eğitiminde türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkılarının öğretilmesinde okul çalgısı olarak gitarın önemini ortaya koymak olarak belirlenmiştir.

2. Genel Müzik Eğitimi ve Okul Şarkılarının Önemi

Genel müzik eğitimi genellikle, ilköğretim öncesinde anaokulu öğretmeni, ilköğretim 1. kademe 1.devrede sınıf öğretmeni, ilköğretim I. kademe 2. devrede ve lisede müzik öğretmeni tarafından okutulur, gerçekleştirilir. Üniversitede ise müzik okutmanı veya müzik öğretim elemanı tarafından yürütülür. Genel müzik eğitimi bu okullarda; müziksel işitme-okuma-yazma-müziksel dinleme-çalma, söyleme, müziksel bilgilenme-bilinçlenme, müziksel duyarlılaşma-yaratma, yorumlama müziksel beğeni-kişilik geliştirme ve kendini gerçekleştirme şeklinde yapılır. Genel müzik eğitiminin temelini anaokulu ve ilköğretim, genel müzik öğretiminin temelini ise okul şarkıları oluşturur. Ülkemizde de okul şarkılarını üç temel kategoride toplayabiliriz:

1. Yerli besteciler tarafından besteleme özgün şarkılar
2. Halk müziğinden seçilmiş okula uygun türküler
3. Yabancı ülke ve bestecilerden yapılan uyarlamalar

2.1 Okul Şarkıları ve Çoksesli Okul Şarkıları ile İlgili Çeşitli Görüşler

Yönetken'e (1950)⁴ göre; okula girecek her ezgi, isterse halk ezgisi olsun mutlaka okul ortamına uygun olmalıdır. Halk müziği ezgileri, çok seslendirme ve prozodi yönünden başarılı olmalı, öğrenciye okulda tek ses eğitiminin yanı sıra çift ses ve çok sesli alıştırma yapılmalıdır. Ayrıca yönetken; "dünyanın hiçbir yerinde hiçbir okul müzik kitabı yoktur ki, bu koşulları yerine getirmiş olmasın" diyerek çok sesli eğitimin önemini ortaya koymaktadır.

Yener'e (1997)⁵ göre; Türk müziği ritim ve ölçülerini kullanarak piyano vb. tampere batı müziği çalgılarıyla seslendirilebilecek eğitim müziği besteleme geleneğine devam edilmelidir. Bununla birlikte bir yanda Türk müziğinin geleneksel sistemi ve gelişim çizgisi doğrultusunda her yaş ve eğitim düzeyine uygun

¹ Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğretim Görevlisi

² UÇAN, A. (1980), Çevreden Evrene Keman Eğitimi, Dağarcık Yayınları, s. 8, Ankara

³ UÇAN, A. (1997), Müzik Eğitimi, Ahmet Say (editör), Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2. Basım, s. 36-37, Adalet Matbaası, Ankara

⁴ Yönetken, H.B. (1950), Müzik Görüşleri, sayı: 10, syf. 2

⁵ Yener, S. (1997), Türk Müziğinin Eğitiminde Kullanım Sorunları ve Çözüm Önerileri, 4. İstanbul Türk Müziği Günleri "Türk Müziğinde Eğitim Sempozyumu", syf. 153, Ankara

eğitici okul şarkıları üretimine hız verilmelidir. Tek ve çok sesli küçük ve büyük formlarda eğitici ve sanat değeri yüksek eserler üretimine hız verilmelidir.

Elmas'a (1998)⁶ göre ise; okul şarkılarını bir çalgı eşliğinde söylemek her zaman çok daha zevklidir. Bu yüzden basit eşlikli şarkılara ihtiyaç vardır ve bir şarkı için bazen bir basit bir de biraz daha zengin eşlik yazılabilir. Ayrıca Elmas, keman ya da vurma çalgılar veya benzeri diğer çalgı eşliklerinden (gitar, flüt) kaçınılması gerektiğini, aksine çocukların ilgisini çekeceğinden, bizzat kullanılacağından, çoksesliliğe götüreceğinden, temel oluşturacağından bu gibi dinamik müzik unsurları ile çocukların özellikle tanıştırılması gerektiğini belirtmektedir.

Müzik eğitimcilerinin ortak görüşleri eğitimde kullanılacak ezgilerin okul ortamına uygun, geleneksel müziklerimize dayalı olması gerektiği şeklindedir. Ayrıca okul şarkılarının öğretilmesinde bir çalgı eşliğinde olması çok sesli duyumu da güçlendireceğinden, önemli olduğu belirtilmiştir.

3. Halk Müziğinin Genel Müzik Eğitimindeki Yeri

3.1 Halk Müziğinin İlköğretim Okulu 6., 7. ve 8. Sınıf Müzik Ders Programlarındaki Yeri

İlköğretim okulu ders programları incelendiğinde ;

6. Sınıf:

VI. Ünite; Müzikte çokseslilik, ülkemizde başlıca müzik türleri ve temel özellikleri, gibi konuları içerdiği,

7.Sınıf:

“Müzikte Dizi, Ton ve Makamlar” adlı V. Ünite; şarkılarımızın tonal etkileri, majör tonlar, minör tonlar ve dizileri, şarkılarımızın makamsal etkileri, Hüseyini, Rast ve Nihavent makamları ve dizileri, gibi konu başlıklarını,

“Müzikte Örgü, Doku, Biçim, Tür” başlıklı VI. Ünite; çokseslilikte iki ayrı örgü-doku, çokseslilikte ilk aşama: iki seslilik, şarkı biçimleri, nakaratlı şarkı biçimi ve Rondo, geleneksel Türk halk müziğinin başlıca türleri ve örnekleri, adlı konularını içerdiği,

8. Sınıf:

“Müzikte Dizi, Ton ve Makam” adlı V. Ünite; müzikte makam kavramı, majör- minör tonlar ve dizileri, makamlar ve dizileri, ezgilerde, şarkılarda geçki (modülasyon), adlı konu başlıklarını,

“Müzikte Örgü, Doku, Biçim, Tür” başlıklı VI. Ünite; çoksesliliğin farklı yapılanmaları, geleneksel Türk müziğindeki çoksesliliğin temelleri, müzikte tema ve çeşitleme, çağdaş çoksesli Türk müziğinin türleri ve örnekleri, uluslararası evrensel müziğin başlıca türleri ve örnekleri, Türk ve uluslararası popüler müzikler ve örnekleri gibi konuları içerdiği görülecektir.

Bu konularda müzikte çoksesliliğin farklı yapılanmalarını tanıyabilme, geleneksel Türk müziğinde çoksesliliğin temellerini tanıyabilme, müzikte tema ve çeşitlemeleri tanıyabilme, çağdaş çoksesli Türk müziğinin başlıca türlerini tanıyabilme, uluslararası evrensel müziğin başlıca türlerini tanıyabilme, çoksesliliğin farklı yapılanmalarından düzeyine uygun örnekleri doğru söyleyebilme veya çalabilme, geleneksel Türk müziğinde çoksesliliğin temellerini düzeyine uygun örneklerle uygulayabilme, çağdaş çoksesli Türk müziğinin düzeyine uygun örneklerini doğru söyleyebilme veya çalabilme gibi amaçlar aranmaktadır (İlköğretim okulu ders programı, 2000)⁷.

Örnek aldığımız ilköğretim ders programında görüldüğü gibi konuların önemli bir kısmını geleneksel müziğimize dayanan eğitim müzikleri oluşturmaktadır. Müzik öğretmenin bu türkü ya da türkü kaynaklı eserleri piyano ile ya da gitar ile çalması, akorlar ile eşlik etmesi dersi daha keyifli bir hale getirebileceği rahatlıkla söylenebilir. Bu durum bizi bazı sorular ile karşı karşıya bırakmaktadır; genel müzik eğitimine yönelik hazırlanmış akor eşlikli yeterli sayıda türkü ya da türkü kaynaklı eser var mı? Müzik eğitimi ana bilim dallarında bu alana yönelik gitar eğitimi veriliyor mu? Bu ve benzeri soruların cevapları gitarın okul çalgısı olarak yerini ortaya koymamızda daha etkili olacağı söylenebilir.

⁶ Elmas, Y (1998), Çocuklar ve Gençler için Yazılacak “eğitici müzik” ihtiyacı ve bestecilerden bu yönde teşviki, 1. müzik kongresi, syf. 240, Ankara

⁷ İlköğretim Okulu Ders Programı (2000), İlk Öğretim Okulu Müzik Programı 6-7-8. sınıf, Millî Eğitim Basım Evi, İstanbul

3.2 Halk Müziğinin Ülkemiz Müzik Eğitimindeki Yeri ile İlgili Çeşitli Görüşler ve Öneriler

Yener'e (1997)⁸ göre, Türk müziğinin eğitimde kullanılması ile ilgili olarak günümüze kadar çeşitli toplantılar, paneller, sempozyumlar düzenlenmiştir. Günümüzde tartışma konuları artık Türk müziğinin eğitimde kullanılıp kullanılmayacağı üzerine değil, kullanımda karşılaşılabilecek problemlerin tespiti ve çözüm önerileri üzerinedir.

Doruk'a (1992)⁹ göre çoksesli müziğimizin evrensel düzeyde gelişmesi ve diğer ülkelerce de sevilip benimsenebilmesi için, bestecilerimizin kendi halk müziğimize dayalı özgün eserler bestelemeleri gerekmektedir.

Sun (1992)¹⁰, Türk toplumunun müzik sorunlarının "Türk kalarak çağdaşlaşmak" ile çözülebileceği görüşündedir ve bu amacın gerçekleşmesi için de çağdaş bir anlayışla, kaynağını geleneksel müziklerimizden alan, evrensel müzik verilerinden yararlanan, ulusal ve evrensel geçerlilik taşıyan çağdaş Türk müziği eserlerinin sanat müziği, eğitim müziği gibi bütün müzik alanlarında yaratılması ve teşviklerinin hızlandırılması gerekmektedir.

Müzik eğitimcilerinin görüşleri, Türk müziğinin özellikle de halk müziğimizin, eğitimde kullanılmasının evrenselliğe ulaşmada önemli bir etken olduğu şeklindedir.

4. Türkü ya da Türkü Kaynaklı Okul Şarkılarının Gitara Uyarlanabilirliği

Mesleki müzik okullarında bu alanda bilimsel çalışmalar az da olsa yapılmaktadır:

Güzel (1994)¹¹ "Türk Müziği Ezgi ve Dizilerinin Gitara Uygulanabilirliği" adlı çalışmasında, gitar eğitimi için Türk müziği ezgi ve dizilerinden yola çıkılarak alıştırmalar, teknik egzersizler ve etütler yazılabileceğini vurgulamaktadır.

Yöndem (1998)¹² "Türkiye'deki Mesleki Müzik Yüksek Öğretim Kurumlarında Klasik Gitara Uyarlanmış Türkü Kaynaklı Eğitim Müziklerinin Öğretiminde ve Seslendiriminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmasına yönelik olarak bir anket uygulamış, ayrıca da gitar öğrencilerinin klasik gitara uyarlanmış kaynağını Türk halk müziğinin ezgisel ve ritmik yapısından alan eğitim müziklerinin seslendirimine ilişkin performanslarının belirlenmesi amacıyla da bir gözlem formu uygulamıştır.

Kaptan (2001)¹³ "Klasik Gitarın Türk Halk Müziği Kaynaklı Okul Şarkılarında Kullanımı" adlı çalışmasında, Saip Egüz'ün "Piyano Eşlikli Halk Türküleri" kitabından 17 Türk halk müziği kaynaklı okul şarkısını gitara düzenleyerek, halk türkülerine gitar eşliklerinin rahatlıkla yapılabileceği sonucuna varmıştır.

Genel olarak bu ve benzeri çalışmalarda elde edilen ortak sonuçlar türkü ya da türkü kaynaklı eğitim müziklerinin gitar düzenlemelerinin azda olsa yapılmaya çalışıldığı, olanların da;

- Türküleri olduğu gibi gitara uyarlamak
- Türkülerin temalarından faydalanılarak çeşitlemeler oluşturmak
- Türkülere gitar eşliği yazmak
- Piyanoya uyarlanan türküler ya da türkü temalı besteleri gitara uyarlamak, şeklinde olduğu görülmüştür.

⁸ Yener, S. (1997), Türk Müziğinin Eğitiminde Kullanım Sorunları ve Çözüm Önerileri, 4. İstanbul Türk Müziği Günleri "Türk Müziğinde Eğitim Sempozyumu", syf. 143, Ankara

⁹ Doruk, Y. (1992), Türkiye'de Müzik Konusunda Yapılan Yanlışlıklar ve Bunun Çağdaş Türk Müziğinde Yansımaları, Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler (editör: Salih Turhan), Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 265, Ankara

¹⁰ Sun, M. (1992), Türk Toplumunun Müzik Sorunlarının Çözümünde Temel Görüş Ne Olmalıdır, Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler (editör: Salih Turhan), Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 291, Ankara

¹¹ Güzel, M. (1994), Türk Müziği Ezgi ve Dizilerinin Gitara Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, s. 239, İstanbul

¹² Yöndem, S. (1998), Türkiye'deki Mesleki Müzik Yüksek Öğretim Kurumlarında Klasik Gitara Uyarlanmış Türkü Kaynaklı Eğitim Müziklerinin Öğretiminde ve Seslendiriminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, s. 12, Ankara

¹³ Kaptan, Z. (2001), Klasik Gitarın Türk Halk Müziği Kaynaklı Okul Şarkılarında Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s. 56, Ankara

5. Türkiye’de Gitar Öğretiminde Mevcut Durum

2003 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı’nda yaptığım seminer çalışmamda Türkiye’de gitar öğretiminde mevcut durumu araştırdım. Türkiye’de eğitim fakültelerinin müzik eğitimi anabilim dalları, hangi illerin hangi üniversitelerinde olduğu, bu bölümlerde ne sayıda gitar öğretim elemanı ve öğrenci sayısının ne olduğu gibi soruların cevaplandırılması çalışmam açısından önemli olduğundan; Sivas-Cumhuriyet Üniversitesi, İstanbul-Marmara Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Bolu-İzzet Baysal Üniversitesi, Samsun-Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Konya-Selçuk Üniversitesi, Ankara-Gazi Üniversitesi gibi üniversitelerin müzik eğitimi bölümlerindeki gitar öğretim elemanları ile görüşülmüş ve gitar öğretim durumları araştırılmıştır:

Yedi üniversitenin eğitim fakültesi müzik eğitimi anabilim dallarında yapılan araştırmada, her bölümde bireysel çalgı-gitar dersinin olduğunu ve orkestra-oda müziği dersi içeriğinde gitarın kullanıldığı tespit edilmiştir. Genel olarak 1 profesör, 1 doçent, 1 yardımcı doçent, 2 öğretim görevlisi, 2 ücretli öğretmen ve 1 okutman gitar öğretim elemanı vardır. Marmara Üniversitesi’nde 2, diğer üniversitelerde 1 gitar öğretim elemanı bulunmaktadır. Her üniversitede yaklaşık 20 bireysel çalgı-gitar öğrencisi vardır. Derste kullanılan gitar metotları başta Arenas, Carulli, Mourat ve Kannececi gitar metotlarıdır.

Gitar öğretim elemanlarının tamamı batı müziği armonisi ve Türk müziği armonisi konusunda bilgi sahibi olduklarını fakat gitar için türkü ya da türkü kaynaklı eğitim müziklerine gitar eşliği yapılarak hazırlanmış çalışmaları olmadığını belirtmişlerdir. Halk türkülerinin çok seslendirilmesinde kullanılacak armoni sisteminin de üçlü armoni ya da dörtlü armoni olmasında (1 öğretim görevlisi haricinde) sakınca olmadığını belirtmişlerdir. Gitar öğretim elemanlarının ortak olan görüşü türkü ya da türkü kaynaklı eğitim müziklerine gitar eşlikleri yapılarak hazırlanmış çalışmaların ilköğretim müzik derslerine ve gitar öğretimine katkı sağlaması açısından önemli olduğunu yanı sıra bu tür çalışmaların sayı bakımından çok az olduğunu belirttik.

Yapılan görüşmelerde gitar öğretim elemanlarına, müzik eğitimi anabilim dalı gitar öğrencilerine çaldırılmak üzere dörtlü armoni sistemi kullanılarak eşlikli türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkıları verilmiş ve görüşleri alınmıştır;

Verilen eserlerin gitar eşliklerinin deşifresinde ve parmak pozisyonları açısından hiç zorlanılmadığı görüşündedirler. Armoni olarak ve arpej örneklerinin gitar tekniğine ters düşmediği, gitar eşliklerinin eser ile uyumlu olduğu, eserlerin ritmik yapısının zor olmadığı gözlenmiştir. Verilen türkü kaynaklı eğitim müziklerinin gitar eşliklerinin ilköğretim okullarında türkü kaynaklı çocuk şarkılarında, çalgı eğitiminde eşlik olarak kullanılabilmesi, gitar eğitiminde, Türk müziği ve armonisi dersinde ve Türk müziği makam dizilerinin öğretilmesinde de kullanılabilmesi görüşündedirler. Son olarak verilen eserler ve benzeri çalışmaların ilköğretim okullarında özellikle de 6., 7. ve 8. sınıf müzik derslerinde, ilköğretim okulu müzik programında belirtilen amaç ve davranışlara büyük ölçüde katkı sağlayacağı ortak görüşündedirler.

Görülüyor ki, türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkılarının öğretiminde dörtlü armoni sistemi kullanılarak yapılmış gitar eşlikli eserlere her alanda ihtiyaç duyulmaktadır. Bu türden çalışmaların artırılarak örneklerin çoğaltılması eğitime büyük katkı ve kolaylık sağlayacaktır.

5. Sonuç ve Öneriler

Müzikte evrenselliğe ulaşmada ilk adımlar eğitim müzikleriyle atılır. Eğitimin yakından-uzağa, çevreden-evrene, bilinenden-bilinmeyene ilkeleri göz önüne alındığında geleneksel müziklerimizin, gitarın da genel müzik eğitiminde türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkılarının öğretilmesinde önemli bir yeri olduğu, bunların yanı sıra yapılan çalışmaların, örnek eserlerin az olduğu mesleki müzik eğitimi alanında yeterli çalışmaların yapılmadığı anlaşılmıştır. Gitarın genel müzik eğitiminde, geleneksel müziklerimizin öğretilmesinde daha etkili olabilmesi için şu öneriler getirilebilir:

1. Deneyimli bestecilerden yararlanılmalı, amatör bestecilere periyodik kurslar verilmeli bu alanda seminerler düzenlenmelidir.
2. Müzik eğitimi anabilim dallarında bireysel çalgı gitar dersinde halk müziğine dayalı gitar öğretimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
3. Müzik eğitimi anabilim dallarında bireysel çalgı-gitarın yanı sıra okul çalgıları dersi adı altında en az iki dönem olmak üzere gitar dersi verilmelidir.
4. Verilecek gitar dersinin amacı; ilk dönemde gitarın öğretilmesi, diğer dönem ise okul şarkılarına özellikle türkü ya da türkü kaynaklı okul şarkılarına gitar ile eşlik edilmesi üzerine olmalıdır.

5. Müzik eğitimi anabilim dallarında “eşlik” dersinde piyanonun yanı sıra gitar ile de eşlik çalışmaları yapılmalıdır.
6. Müzik eğitimi anabilim dallarında özellikle seçmeli ders adı altında 4. sınıfta verilen “Türk müziğinde çok seslendirme” dersinde öğretilen çok seslendirme yöntemlerinden gitarın çok seslilik yapısına uygun, çalınışına uygun örnek eserlerde üretilmeli, okul çalgısı gitar dersini almış 4. sınıf öğrencilerinden halk türkülerine ya da türkü kaynaklı okul şarkılarına eşlik yazmaları ve çalmaları istenmelidir.
7. Müzik eğitimi anabilim dallarına bağlı gitar öğretim elemanlarının bulunduğu şehirlerde, gitar öğretim elemanları tarafından müzik öğretmenlerine yönelik gitar dersleri düzenlenmelidir.
8. Türkiye genelinde gitar öğretim elemanları bir araya gelerek bu alanda çalışmalar başlatmalı, özel çalışmalar bir araya getirilerek okul çalgıları dersine yönelik metotlar ve albümler oluşturulmalıdır.